

Η Καθολικότης της Ορθοδοξίας (B)

Ορθοδοξία / Θεολογία

Μητροπολίτης Μαυροβουνίου και Παραθαλασσίας Αμφιλόχιος Ράντοβιτς

-Σομπόρνοστ ή ο βυθός της αλογίας-

Η Εκκλησία κάτοχος της καθολικής Αλήθειας

Αυτή η «διττή εν μονάδι» Επιφάνεια, με την οποία ελευθερώνεται και σώζεται ο άνθρωπος και όλα τα όντα από το παράλογο της υπάρξεως τους και από την τελική αφάνεια, πραγματοποιείται πάντοτε με το Άγιο Πνεύμα και στο όνομα του Αγίου Πνεύματος. Η Αλήθεια, που κατέχει η Εκκλησία, δεν θα ήταν καθολική χωρίς τη φανέρωση του «Πνεύματος της Αληθείας», του οποίου «έκφανσις» και «δόσις», ακόμα και τη στιγμή της δημιουργίας του ανθρώπου, «συνεξέφηνε το καθ' υπόστασιν της δημιουργού θεότητας Τριαδικόν» (Αγ. Γρηγόριος Παλαμάς). Την ίδια όμως αυτή στιγμή της δημιουργίας το ίδιο Πνεύμα φανέρωσε και την πρωταρχική «αλήθεια»-«δόξα» του ανθρώπου, που είναι «το τριαδικόν κάλλος»

του, τη δυνατότητα δηλαδή και δυναμικότητα που είχε να μεταβληθεί και να γίνει Θεάνθρωπος κατά χάριν.

Αυτό πού συνέβη στην πλάση αποκτά το πλήρωμά του στην Ανάπλαση και ιδιαίτερα την ημέρα της Πεντηκοστής. Η Πεντηκοστή είναι η πλήρης αποκάλυψη της υψίστης αλήθειας, που έγκειται στο ότι πραγματικά «εν Τριάδι», «εθεμελίωσε και ερρίζωσεν ο Κύριος» την Εκκλησία (Αγ. Αθανάσιος). Αυτό δε σημαίνει δύο πράγματα. Πρώτα, ότι την καθολικότητα της Εκκλησίας την συνιστά η ποιότητα της Αλήθειας, που κατέχει μέσα της με πληρότητα από την ημέρα της Πεντηκοστής και δεύτερον, ότι η καθολικότητα προέρχεται από τον τριαδικό τρόπο υπάρξεως, δηλαδή το «ομοθυμαδόν» και το «ομού επί το αυτό» (Πρ. α' 14, β' 2) των Αποστόλων κατά την ημέρα εκείνη, πράγμα το οποίο παραμένει για πάντα *conditio sine qua non* (δηλ. απαραίτητος όρος) της σωτηρίας, της θεογνωσίας και «εν ομονοία ομολογίας» της καθολικής αλήθειας. Η πραγματική δε «ερρίζωσις εν Τριάδι» απαιτεί ταυτόχρονα την παρουσία και των δύο αυτών στοιχείων για να μπορέσει η Εκκλησία να είναι καθολική Εκκλησία.

Η καθολικότης της Εκκλησίας φανερώνεται και πραγματοποιείται την ημέρα της Πεντηκοστής, ως ένα πρωταρχικό γεγονός με την κάθοδο του Παναγίου Πνεύματος στους «επί το αυτό» και «ομοθυμαδόν» ελεύθερα συγκεντρωμένους Αποστόλους. Γι' αυτό η Εκκλησία δεν περίμενε να ξαπλωθεί σε όλη την οικουμένη για να ονομαστεί «καθολική». Η Πεντηκοστή αποδεικνύει πάνω στα πράγματα, πως η κοινωνία είναι ο μοναδικός τρόπος υπάρξεως της Εκκλησίας. Χωρίς την κοινωνία δεν μπορεί να υπάρχει ούτε η Εκκλησία ως ολότητα, ούτε και ο πιστός ως άτομο. Με άλλα λόγια ο άνθρωπος δεν μπορεί ποτέ να σωθεί μονάχος του ή απομονωμένος, αλλά μονάχα μέσα σε μια κοινωνία προσώπων. Μόνο μέσα στην κοινωνία, την καθολική κοινωνία, το άτομο μπορεί να γίνει καθολικό πρόσωπο και μόνο η κοινωνία, που έχει για «υπόσταση» την καθολική Αλήθεια, μπορεί να ονομάζεται και αυτή «καθολική».

Η καθολικότης λοιπόν δεν αναγνωρίζει καμιά «ατομική» ή «τοπική» αλήθεια και η αλήθεια η δική της δεν αποτελεί άθροισμα από επί μέρους αλήθειες. Γνωρίζει μονάχα την Αλήθεια της καθολικής Εκκλησίας, που φανερώνει ο Θεός και οι άγιοί Του, διότι ο Θεός φανερώνεται «μεν άπαξ... διά σαρκός οικείας... φανερούται δε διηνεκώς διά των εκ της αυτού χάριτος θεουργουμένων» (Αγ. Γρηγόριος Παλαμάς). «Το καθολικόν» είναι μόνον εκείνο, που κατέχει μέσα του την Αλήθεια έτσι, όπως αυτή «άπαξ» και «διηνεκώς» φανερώνεται. «Άπαξ» με την Ενσάρκωση και «διηνεκώς» με τους μάρτυρές της. Η άρνηση της δευτέρας φανερώσεως

ισοδυναμεί με την άρνηση της πρώτης, γιατί εισάγει την «ατομική αλήθεια» και «ελευθερία» αντί της καθολικής, και την «ατομική ομολογιακή» Εκκλησία αντί για την καθολική Εκκλησία. Αυτός είναι και ο λόγος, για τον οποίο στην ορθόδοξη Παράδοση η «μνήμη» του Θεού είναι οργανικά ενωμένη με τη «μνήμη» των Αγίων, όπως και η κάθοδος του Αγίου Πνεύματος με το «ομοθυμαδόν» των Αποστόλων. Ο σύνδεσμος αυτός υπάρχει όχι μονάχα σαν *lex orandi*, αλλά και σαν *lex credendi* και *lex vivendi*. Η καθολικότης αυτή της «μνήμης» και της κοινωνίας είναι μια εμπειρική πραγματικότητα, που χωρίς αυτή παύει να υπάρχει, η καθολική Εκκλησία και το άτομο ποτέ δεν μπορεί να γίνει καθολικό πρόσωπο.

Εκτός από αυτό, η έλλειψη της «μνήμης» σαν τρόπου υπάρξεως οδηγεί αναπόφευκτα στη διάσπαση της καθολικότητας, της ζωής και της αληθινής θεογνωσίας. Αυτό σημαίνει, πως η Εκκλησία μπορεί να υπάρχει μονάχα εκεί, όπου υπάρχει η «*α ν ά μ ν η σ ι ς*» ως «σάρκα και αίμα» του Χριστού και των «θεούργουμένων» με τη Χάρη πιστών, δηλαδή ως Παράδοση της αυτής ζωής και πίστεως. Η «αμνησία» και η «λήθη» δεν μπορούν να υπάρχουν μέσα στην Εκκλησία, λόγω ακριβώς αυτής της ακατάπαυστης παρουσίας της ίδιας της Αλήθειας μέσα Της. Το μυστήριο της «αναμνήσεως» είναι μυστήριο της αιωνίου παρουσίας του Αγίου Πνεύματος («όταν δε έλθη εκείνος, αναμνήσει υμάς πάντα», Ιω. ιδ' 26) και όχι απλή ψυχολογική κράτηση στη μνήμη ορισμένων ιστορικών γεγονότων ή μια εξωτερική μετάδοση απλών καταστάσεων, θεσμών και διδασκαλιών. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση η αποστολική διαδοχή τότε μονάχα είναι αποστολική, όταν είναι «διαδοχή» και «ανάμνηση» της ίδιας πίστεως και ζωής, δηλαδή όταν μαρτυρά και παραδίδει ως «σάρκα και αίμα» την ίδια καθολική Αλήθεια μέσα στην παρουσία του Αγίου Πνεύματος. Η μαρτυρία αυτή και η παράδοση της Αλήθειας δεν γίνεται ποτέ με ένα μηχανικό ή αυτόματο τρόπο, αλλά πάντοτε στενά ενωμένο με την προσωπική συνείδηση.

Η ημέρα της Πεντηκοστής όμως δεν είναι μονάχα «το πλήρωμα» της Εκκλησίας ως «καινής κτίσεως», αλλά και το «πλήρωμα» του ατόμου ως «καινού ανθρώπου», που κτίστηκε κατά Θεόν «εν δικαιοσύνη και οσιότητι της αληθείας» (Εφεσ. δ' 24). Αυτή την ημέρα (πού είναι η κάθε ημέρα της Εκκλησίας) φανερώνεται η καθολική Εκκλησία, αλλά μορφώνεται και ο «καινός άνθρωπος» στον άνθρωπο, γιατί μορφώνεται διά του Αγίου Πνεύματος «Χριστός εν ημίν» (πρβλ. Γαλ. δ' 19). Ο άνθρωπος γίνεται «σύσσωμος και σύναιμος του Χριστού» (Άγ. Κύριλλος Ιεροσολύμων) με την «επ' αυτόν» γραφή «του ονόματος του Θεού και του ονόματος της πόλεως του Θεού, της καινής Ιερουσαλήμ και του ονόματός του, του καινού» (Αποκ. γ' 12-13). Αυτό το χάραγμα των ονομάτων δεν είναι κάτι το μηχανικό για τον άνθρωπο, ούτε και μια εξωτερική αυθεντία, αλλά είναι η φανέρωση της αληθινής φύσεώς του και η πραγμάτωση του προορισμού, του

σκοπού της δημιουργίας του. Και τούτο γιατί ο Θεός και η Εκκλησία («καινή Ιερουσαλήμ»), ως κοινωνία, ζουν και υπάρχουν μέσα στον άνθρωπο με μια ζωή πολύ πιο πραγματική από τη ζωή της καρδιάς, που χτυπάει μέσα στα στήθη του ή από τη ζωή του αίματος, που τρέχει μέσα στις φλέβες του.

Κατά τον Νικόλαο Καβάσιλα ανάμεσα στην Εκκλησία και στα μυστήρια δεν υπάρχει «ονόματος κοινωνία μόνον, ή αναλογία ομοιότητος, αλλά πράγματος ταυτότης». Αυτός είναι ο λόγος, που ταυτίζεται η Εκκλησία με τη Θεία Ευχαριστία, η οποία είναι το κατ' εξοχήν «καθολικό» και «κοινωνικό» μυστήριο, αφού είναι η πηγή της ενότητας της Εκκλησίας με το Χριστό, της ενότητας μεταξύ των μελών της «εν τω ενί σώματι του Χριστού» (Αθανάσιος Γιέβτιτς) και πηγή «αυξησεώς» του στα αληθινά πρόσωπα. Ο «ένας άρτος» του Απ. Παύλου (Α' Κορ. ι' 16-17) είναι «ο άρτος της κοινωνίας», είναι αυτή η ίδια η Κοινωνία, που δεν είναι μονάχα η μετοχή ή, η μετάληψη, αλλά η ένωση των δύο φύσεων και η ένωση των πολλών σε αυτή την ενότητα με την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος και με την αμοιβαίαν αγάπη.

Από τον άνθρωπο λοιπόν ζητείται όχι η άρνηση της ανθρωπιάς του, αλλά αντίθετα η εκ νέου ανακάλυψη και πραγμάτωση αυτής της ίδιας της ανθρωπιάς. Ο άνθρωπος γίνεται πραγματική ανθρωπίνη ύπαρξη, όταν αποκτήσει την ευχαριστιακή ενότητα του προσώπου του, που πραγματοποιείται μέσα στη σύναξη των πιστών, που είναι και σύναξη ολοκλήρου της κτίσεως. Ο άνθρωπος καλείται δηλαδή να γίνει και ο ίδιος «ευχαριστία» με τον «ευχαριστιακό» τρόπο ζωής και την «ευχαριστιακή» χρήση του κόσμου. Η πραγματική αυτή «ανθρωπιά» του ανθρώπου είναι η επιστροφή του στην «θεανθρωπία» του και ο μοναδικός δρόμος γι' αυτήν είναι η βιβλική μετάνοια και η πατερική θ έ ω σ η «συν πάσι τοις αγίοις» μέσα στους κόλπους της καθολικής Εκκλησίας.

Το καθολικό φρόνημα

Μονάχα ο άνθρωπος εκείνος, όπου μέσα του κατοικεί ο Χριστός διά του Αγίου Πνεύματος και που είναι ριζωμένος και θεμελιωμένος στην Αγάπη, «συν πάσι τοις αγίοις», είναι σε θέση να γνωρίζει «τί το πλάτος και μήκος και ύψος και βάθος» του Θεού και να πλη-ρούται «εις παν το πλήρωμα του Θεού» (Εφεσ. γ' 14-19). Γι' αυτό και η καθολική συνείδηση της Εκκλησίας δεν είναι ατομική, αλλά πάντοτε προσωπική, δηλαδή εκκλησιαστική. Δεν δίνεται ποτέ στο άτομο, αλλά στο πρόσωπο, δηλαδή μονάχα σε εκείνον τον άνθρωπο, που πραγματοποιεί το «ευχαριστιακό ομοούσιο» με την καθολική Αλήθεια και με όλους τους άλλους που είναι ριζωμένοι μέσα της. Η πίστη ενός τέτοιου ανθρώπου δεν είναι μια ψυχολογική και υποκειμενική κατάσταση, αλλά μια κοινωνία της πίστεως. Η ζωή του δεν είναι ένα παροδικό βιολογικό φαινόμενο μέσα στις αγκάλες ενός

ανθρωποφάγου μηχανισμού αμνησίας και αλογίας, αλλά μια κοινωνία ζωής. Ένας τέτοιος άνθρωπος πιστεύει «συν πάσι τοις αγίοις», ζει «συν πάσι τοις αγίοις», αγαπά «συν πάσι τοις αγίοις», προσεύχεται «συν πάσι τοις αγίοις» (Ι. Πόποβιτς) μέσα στον αιώνιο χώρο της καθολικής Αλήθειας και της καθολικής Ζωής.

Η εν Αγίω Πνεύματι λοιπόν «επισυναγωγή επ' Αυτόν (τον Χριστό)» (Β' Θεσ. β' 1), «τον πρωτότοκον εν πολλοίς αδελφοίς» (Ρωμ. η' 29), όλων των ελευθέρων όντων δεν είναι μια απλή ηθική κοινωνία ούτε και μια απλή έκφραση των ψυχολογικών σχέσεων τους, αλλά ένας νέος τριαδικός τρόπος υπάρξεως του ανθρώπου και της κτίσεως ολοκλήρου. Κατά συνέπεια «η κοινωνία των αγίων» δεν μπορεί ποτέ να σημαίνει μια παθητική προσκόλληση των πιστών σε μια κοινωνία ή την απορρόφησή τους από αυτή, αλλά προϋποθέτει την καθολικοποίηση του ανθρώπου με το πλήρωμα «του τα πάντα εν πάσι πληρουμένου» (Εφεσ. α' 23), που είναι και το πλήρωμα της Εκκλησίας ως κοινωνίας. Επειδή δε ο άνθρωπος κατέχει μέσα του «την του πράγματος ταυτότητα», δηλαδή το ίδιο το Πλήρωμα, όπως και η Εκκλησία, γι' αυτό και γίνεται ο ίδιος «Εκκλησία», όπως εξ ίσου γίνεται και Χριστός, Θεάνθρωπος κατά χάριν.

Από τούτη την κοινωνία, που κατέχει το Πλήρωμα αυτό και που είναι κοινωνία ζωής και πίστεως, κοινωνία ελπίδας και αγάπης, κοινωνία των μυστηρίων και των αρετών, κοινωνία των Αγίων και πρώτα απ' όλα κοινωνία της Αγίας Τριάδος (μαρτυρείται δε με την αποστολική διαδοχή και παραδίνεται σε ορισμένο χώρο και χρόνο) γεννιέται και το καθολικό φρόνημα της Εκκλησίας και του ανθρώπου, που ζει μέσα της. Αυτό πάλι εκφράζει, πως το αλάθητο δεν είναι μια εξωτερική αυθεντία, αλλά φυσικό θεανθρώπινο ιδίωμα και φυσική θεανθρώπινη λειτουργία της Εκκλησίας ως θεανθρώπινου Σώματος του Χριστού (Ιουστίνος Πόποβιτς). Η αποστολική δε διαδοχή μεταδίδει αυτό το καθολικό φρόνημα ως ταυτότητα πίστεως, ζωής και αλήθειας, το υπερασπίζει και μαρτυρεί, πως δεν θα εκλείψει μέχρι της συντέλειας του αιώνας. Η αποστολική διαδοχή γίνεται έτσι ο φύλακας του Άρτου της ζωής, σύμφωνα με το πρότυπο του οποίου μεταμορφώνεται και «επισπάται» το κάθε διεσπασμένο και τεμαχισμένο και αλλοτριωμένο άτομο μαζί με ολόκληρη την κτίση: «διότι και αυτή η κτίσις ελευθερωθήσεται από της δουλείας της φθοράς εις την ελευθερίαν της δόξης των τέκνων του Θεού» (Ρωμ. η' 21).

Οι ιστορικές εκτροπές από αυτό το πλήρωμα, δηλαδή από την πίστη τη ζωή και την Αλήθεια της καθολικής Εκκλησίας δεν μπορεί να βλάψουν ποτέ την Εκκλησία, γιατί αυτή είναι στη φύση της, «Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική» και αδιαίρετη. Εκείνο, που την κάνει να είναι Εκκλησία, δεν είναι η πιστότητα των μελών της, αλλά η ποιότητα της Αλήθειας της. Γι' αυτό όσες «εκκλησίες» και αν

υπάρχουν στην ιστορία, θα είναι «πα-ρασυναγωγές», γιατί υπάρχει μονάχα μία Εκκλησία.

Ο Ιησούς Χριστός μεταφέρει το «αχώριστό» Του με τον Πατέρα και στους ανθρώπους: «αχώριστους είναι βούλεται αλλήλων τε και εαυτού» (Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς). Αυτό το «αχώριστο» είναι αλλήλων και Χριστού μας θυμίζει την ημέρα της Πεντηκοστής («ήσαν άπαντες ομού έπη το αυτό... και επλήσθησαν πάντες Πνεύματος Αγίου»). Παρατεινόμενο και φυλασσόμενο σε όλους τους αιώνες (καθολικότης ως αποστολική διαδοχή και συνοδικότης) και κηρυσσόμενο σε όλα τα έθνη (καθολικότης ως οικουμενικότης) δόθηκε μια για πάντα ως καθολικό μυστήριο της ευσεβείας, που καλεί τους πάντες και τα πάντα στην ενότητα, την αγιότητα και την καθολικότητα της πίστεως, της ζωής και της Α-ληθείας: «μέχρι κατανήσωμεν οι πάντες εις την ενότητα της πίστεως και της επιγνώσεως του Υιού του Θεού, εις άνδρα τέλειον, εις μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού»(Εφεσ. δ' 13-14).

Το καθολικό κήρυγμα

Όταν βρισκόμαστε μπροστά σε αυτή τη φανέρωση της καθολικότητας ως πρωταρχικής πραγματικότητας και μπροστά στον τρόπο της ακατάπαυστης παραδόσεως της μέσα στον ορισμένο χρόνο και χώρο διά μέσου των «θεουργουμένων», έχουμε τη συναίσθηση, πως είμαστε μπροστά στην «παρακαταθήκη της ζωής» της ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας. Αυτήν κηρύττει ακατάπαυστα το μυστήριο της, που είναι σε τελευταία ανάλυση το μυστήριο της μοναδικής συγκεκριμένης θεανθρωπίνης παρουσίας, που γύρω της «συναθροίζονται» οι άνθρωποι με την Τριαδική κατά χάριν «ένωση» και «διάκριση» και ξεπετιούνται στο Φως της αιωνίας Αλήθειας, Ελευθερίας και Σωτηρίας. Το κήρυγμα της Εκκλησίας είναι και αυτό καθολικό και ως προς την επέκτασή του («πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη...») και ως προς τη μέθοδο και τα μέσα του. Όλα μέσα στην Εκκλησία είναι «λόγος» και μάλιστα μυστηριακός «λόγος»: το Ευαγγέλιο της, οι Απόστολοι και οι Άγιοί της, οι κήρυκες και ο λόγος μαζί με τη ζωή τους, η λειτουργική ζωή της, τα λείψανα, οι εικόνες, τα μυστήρια, το άγραφο, η σιωπή, η κτίση, το έλαιον, το αγίασμα, «πηλός εκ του πτύσματος» (Ιω. θ' 6), η σκιά του Πέτρου (Πρ. ε' 15), η μηλωτή του Ηλιού (Δ' Βασ. β' 13) και εκείνη του Μεγάλου Αντωνίου, οι προσευχές των αγίων, που σαν σφαίρες πυρός έβγαιναν από το στόμα τους κ.ά. Με τούτο το κριτήριο μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τον ξεκομένο από αυτό το καθολικό κήρυγμα «λόγο του Θεού» ως προτεσταντική ελαφρότητα, που κατά καιρούς και διαστήματα μολύνει και τη συνείδηση του ορθοδόξου.

Τα πάντα εδώ συμμετέχουν στο ιερό έργο της καθολικής λυτρώσεως και

απελευθερώσεως και τα πάντα λυτρώνονται και ενώνονται με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος και με τη δύναμη, που τους δίνει η ευχαριστιακή χρήση τους. Τα πάντα φανερώνονται ως «ιερά» και «φυσικά») μόλις απελευθερωθούν από τη μόνωσή τους και την αχρηστία τους, που πραγματοποιείται μονάχα με τη μετάνοια και την κένωση του ανθρώπου και τη νέα καθολική ζωή, που εισρέει μέσα τους. Έτσι ο άνθρωπος, η φύση και η κοινή πορεία τους μέσα στους κόλπους της ιστορίας (κοινωνία) φανερώνονται σαν ένα τριπλό ιερό μυστήριο, μόνον τότε, όταν ανήκουν στην Εκκλησία και όταν γίνονται Εκκλησία.

Στην ουσία όλα τα παραπάνω δεν είναι τίποτε άλλο από την πραγμάτωση της ευχής του Κυρίου, που είναι η «ρίζα» αυτού του τριπλού μυστηρίου: «ίνα πάντες εν ώσιν, καθώς συ, Πάτερ, εν εμοί καγώ εν σοι, ίνα και αυτοί εν ημίν εν ώσιν. Καγώ την δόξαν ην δέδωκάς μοι δέδωκα αυτοίς, ίνα ώσιν εν καθώς ημείς εν: εγώ εν αυτοίς και συ εν εμοί, ίνα ώσιν τετελειωμένοι εις εν» (Ιω. ιζ' 21-23).

Η πραγμάτωση δε αυτή είναι ταυτόχρονα και η υπέρβαση της άμεσης και απόλυτης αντιθέσεως ανάμεσα στο εγώ και στο μη εγώ, ανάμεσα στο «δικό» μου και στο «δικό» σου, από τα οποία τρέφεται η αυτοσυνειδησία του «παρά φύση» ανθρώπου, όσο περισσότερο ο άνθρωπος ελευθερώνεται από αυτή την αντίθεση και πραγματοποιεί αυτή την τριαδική ενότητα μέσα του και γύρω του, τόσο περισσότερο εισέρχεται στο μοναδικό μυστήριο της ζωής. Αυτός βρίσκει μέσα σε όλα τα όντα τον εαυτό του και τα πάντα είναι συνυφασμένα μαζί του οργανικά. Αισθάνεται, πως με κάποιο μυστηριώδη τρόπο βρίσκεται παρών σε όλους τους ανθρώπους και πως όλοι οι άνθρωποι είναι σαν ένα οργανικό μέρος του (Ιουστίνος Πόποβιτς). Κατά τον ίδιο τρόπο αισθάνεται πως είναι υπεύθυνος για όλους και για όλα και για τη σωτηρία όλων (Ντοστογιέφσκυ).

Η καθολικότης και η ενότης της ανθρωπότητος

Οι ανθρώπινες ανάγκες παραμένουν στη βάση τους οι ίδιες, ακόμα και τότε που ο άνθρωπος αναβαίνει στο πιο ψηλό επίπεδο του πολιτισμού του. Το μυστήριο των ανθρωπίνων σχέσεων παραμένει επίσης πάντοτε το ίδιο μυστήριο: υφάινεται από το ίδιο ύφασμα (άτομο, φύση, κοινωνία), χτίζεται και καταστρέφεται και ξαναχτίζεται. Οι άνθρωποι συσπειρώνονται μεταξύ τους στην κοινότητα, στην πόλη, στο κράτος, χτίζουν τον πολιτισμό τους για να μπορέσουν να αποκτήσουν κάποια αρμονία και ενότητα μέσα τους, μεταξύ τους και με τη φύση. Η σύγχρονη τεχνική είναι το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αναζητήσεως του ανθρώπου για ενότητα και κοινωνία. Και με την τεχνική εκφράζεται το μεγάλο μυστήριο, που είναι η αναζήτηση της επαφής και κοινωνίας ανάμεσα στον άνθρωπο και την κτίση, παρ' όλο που η τεχνική είναι κάτι «τρίτο» ανάμεσα σε αυτά τα δύο. Η τεχνική στην ουσία της είναι ένα μέρος από το μυστήριο του

ανθρώπου, γιατί αποτελεί το δημιούργημά του. Εξ άλλου και ο σκοπός της είναι η «ανθρωποποίηση» της φύσεως και η υπέρβαση της διασπάσεως, της εχθρότητας, του φόβου του θανάτου, και αυτού ακόμα του ίδιου του θανάτου, για να μπορέσει ο άνθρωπος να θεμελιώσει την ενότητά του με τους άλλους ανθρώπους πάνω σε πιο γερά θεμέλια και έτσι να ελευθερωθεί από τη φυσική αναγκαιότητα. Η τεχνική υφαίνει τις ανθρώπινες σχέσεις και η ίδια υφαίνεται από αυτές, τις μεταμορφώνει και μεταμορφώνεται από αυτές.

Σαν αποτέλεσμα αυτής της έμμονης αναζητήσεως του ανθρώπου με την τεχνική του και ολόκληρο τον πολιτισμό του, με βάση το ίδιο αίμα όλων των ανθρώπων, της κοινής μοίρας και των συμφερόντων τους, είναι το ότι οργανώθηκε σήμερα μια «παγκόσμια κοινότητα» και για πρώτη φορά παρουσιάστηκε με τέτοια σαφήνεια η ενότητα της ανθρωπότητας. Η «παγκόσμια κοινότητα» γίνεται ένας πολύπλοκος οργανισμός, που σαν τρόπο υπάρξεως και επιβιώσεως έχει και αυτή μια «εκκοσμηκευμένη καθολικότητα», μια «αλληλοπεριχώρηση» δηλαδή των λαών και των πολιτισμών, της τεχνικής, του εμπορίου, των διαφόρων οργανισμών, των κινημάτων και των ιδεών.

Η «καθολικότητα» αυτή φαίνεται να αισθάνεται αυτάρκης, όμως στην ουσία της είναι γεμάτη από αντιφάσεις και εντελώς ανεπαρκής. Οι αντιφάσεις της βγαίνουν στην επιφάνεια ιδιαίτερα, όταν η ενότης και η κοινωνία της ανθρωπότητας και οι διάφορες ενωτικές δυνάμεις μέσα της χρησιμοποιούνται για τη διάλυση κάθε ενότητας και κοινωνίας και για την καταστροφή του ίδιου του ανθρώπου. Έτσι, αντί για τη σωστή «χρήση» του κόσμου και για την υποταγή της κτίσεως στον άνθρωπο, έχουμε την «κατάχρησή» του. Και αυτό γίνεται όταν, αντί για την ελευθερία του ατόμου μέσα στην κοινωνία και την ενότητα των ελευθέρων όντων φτάνουμε σε μια «υπερδομή» και υπερδύναμη, που είναι ακόμα πιο απάνθρωπη και από τη φύση. Η καλή θέληση του ανθρώπου να ξεπεράσει αυτές τις αντιφάσεις, που παρουσιάζονται σε ολόκληρη την ιστορία του, δεν επαρκεί. Πάντοτε βρέθηκαν και βρίσκονται δαιμονικές δυνάμεις έτοιμες να καταστρέψουν τη νύχτα, εκείνο, που αυτός έχτισε την ημέρα. «Η κερασιά άνθισε με το σκουλίκι», έτσι εκφράζει ο ποιητής αυτό το παράλογο της υπάρξεως του ανθρώπου.

Είναι σαφές για κάθε άνθρωπο, που διαθέτει κάποια ευαισθησία στα ιστορικά γεγονότα και που έχει λίγη τιμιότητα, ώστε να αντικρίζει το θάνατο σαν τον κοινό τάφο των πάντων, πως αυτός ο κόσμος χρειάζεται πραγματικά σωτηρία. Ο κόσμος αυτός χρειάζεται «εξορκισμούς» και ο άνθρωπος τη «μετάνοια», ως το μοναδικό φάρμακο, που κηρύττει η καθολική Εκκλησία. Μονάχα έτσι θα βγει το «σκουλίκι» από το «άνθος» και θα σωθεί ο κόσμος και ο άνθρωπος. Μόνον αυτά τα δυο πράγματα οδηγούν στην πραγματική ενότητα και μεταμορφώνουν το τριπλό παράλογο (άτομο, φύση, κοινωνία) σε τριπλό ιερό μυστήριο, ριζώνοντάς το στην τριαδική καθολικότητα. Χωρίς αυτή, η ενότητα της παγκοσμίου και οποιασδήποτε άλλης κοινότητας σε τελευταία ανάλυση μπορεί να είναι μονάχα μια ενότητα «του ακαθάρτου αίματος», που διαιωνίζει τη φθορά μέσα από την ακατάπαυστη αναπαραγωγή των τυφλοποντικιών: αιωνιότης και ενότης με βάση τον προκαθορισμένο κώδικα της Ανάγκης και του Θανάτου, που βρίσκονται μέσα στα κύτταρά τους,

Ο κόσμος αναζητάει την «ανθρωποποίησή» του, την ενότητα και την αρμονία του. Αν όμως ο άνθρωπος, η φύση και η κοινωνία δεν θεμελιώσουν τους εαυτούς τους,

τις σχέσεις τους και τα μέσα της ενώσεως και επικοινωνίας τους στις αιώνιες «ενώσεις» και «διακρίσεις» που υπάρχουν στο Θεό, και ανάμεσα στο Θεό και στην κτίση, στην κτίση και στον άνθρωπο, στον άνθρωπο και το έργο του, δηλαδή στην τριαδική καθολικότητα και θεανθρωπότητα, τότε το νόημά τους και το έργο τους δεν είναι άλλο, παρά μονάχα μια απάτη. Η ανάγκη των «εξορκισμών» και της «μετανοίας» δείχνει, πως χωρίς τη «θεανθρωποποίηση» δεν μπορεί να υπάρξει ούτε «ανθρωποποίηση». Γιατί ο άνθρωπος χωρίς το Θεάνθρωπο είναι χωρίς τα μάτια του και χωρίς την καρδιά του, χωρίς τον ίδιο του τον εαυτό. Κατά συνέπεια και το μυστήριο της «κοινότητάς» του είναι μυστήριο της θεανθρωπότητας, ως εσωτάτου μυστηρίου της κτίσεως και της ζωής της. Γι' αυτό και η «παγκόσμια κοινότητα», όπως και όλα τα μέσα στην κτίση, καλείται να γίνει «συγκοινωνός» «της ρίζης της ποιότητας της ελαίας» (Ρωμ. ια' 17), και κοινωνός άνθρακος του Παναγίου Σώματος και Αίματος του Κυρίου «εις αγιασμόν και φωτισμόν», σε σωτηρία δηλαδή και μεταμόρφωση, «εις άφεσιν αμαρτιών και εις ζωήν την αιώνιον». Αυτός ο αγιασμός και ο φωτισμός, η σωτηρία και η μεταμόρφωση, δεν καταστρέφουν το ύφασμα, από το οποίο υφαίνονται οι ανθρώπινες σχέσεις, ούτε και αυτές τις ίδιες τις σχέσεις, όπως δεν καταστρέφουν τον άνθρωπο, τη φύση και την κοινωνία, αλλά φανερώνουν το πραγματικό πρόσωπο και τους απελευθερώνουν από την «κατάχρηση» και την «αχρηστία» και από εκείνο, που τους «αχρηστεύει» (το Σατανά, την αμαρτία και το θάνατο). Όπως ακριβώς ο άρτος της Ευχαριστίας, που ήταν διασκορπισμένος πάνω στα όρη και τα βουνά και αφού μαζεύτηκε «εγένετο εν», έτσι και η Εκκλησία ξαναμαζεύει τα πάντα «επ' Αυτόν» (το Χριστό), στη Βασιλεία Του.

Ο Ιουδαϊκός πειρασμός

Εκτός από τους πολλούς άλλους υπάρχει και ένας ειδικός «πειρασμός», που εμποδίζει αυτή την «επισυναγωγή» «επ' Αυτόν» (το Χριστό), που εμποδίζει δηλαδή την Καθολική Εκκλησία να ολοκληρώσει την οικουμενική αποστολή της, την πραγμάτωση της καθολικότητας ως οικουμενικότητας. Ο «πειρασμός» αυτός είναι ο «ιουδαϊκός». Είναι πειρασμός στην ιστορία των εθνών και του κάθε ανθρώπου, είναι «πόνος και για τη σύγχρονη ορθοδοξία» (Αμίλκας Αλιβιζάτος). Πρόκειται για τη λατρεία των «κατά σάρκα» προγόνων και συγγενών, που μετατρέπεται σε ειδωλολατρία, κάθε φορά, που θανατώνει τη «μνήμη» των άλλων και ξεριζώνει από την Εκκλησία την αίσθηση της καθολικής αυτοσυνειδησίας και την οικουμενική αποστολή της. Η προδοσία του Ιούδα δεν οφείλεται μονάχα στη φιλαργυρία του, αλλά και στην επιθυμία του να έχει έλθει ο Χριστός για να εξυπηρετήσει αποκλειστικά και μόνον τα συμφέροντα του ιουδαϊκού λαού. Το «σπέρμα Αβραάμ» γίνεται έτσι ένα είδωλο για προσκύνηση, τυφλώνει τον άνθρωπο και δεν τον αφήνει να καταλάβει όλες τις διαστάσεις του μυστηρίου. Και το κακό

δεν περιορίζεται μονάχα εδώ.

Όταν οι Ιουδαίοι είπαν στο Χριστό: «Σπέρμα Αβραάμ εσμέν» (Ίω. η.΄ 33), Αυτός τους απάντησε: «οίδα ότι σπέρμα Αβραάμ έστε· αλλά ζητείτε με άποκτείναι...» (Ίω. η.΄ 37). Αυτό σημαίνει, πως το ειδωλοποιημένο «σπέρμα του Αβραάμ» ζητάει με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο να «σκοτώσει» την Καθολική Αλήθεια, αν δεν θέλει να γίνει «κατ' εικόνα» του.

Εκείνον, που μέσα Του «ευδόκησε παν το πλήρωμα κατοικήσαι» (Κολ. α΄ 19) προσπαθούν να τον κλείσουν στο κλουβί των «φυσικών» πραγματικοτήτων, δηλαδή μέσα στις διάφορες εθνικότητες και φυλετικές σκοπιμότητες και να Τον κάνουν μια (μεταξύ των πολλών) «εθνική θεότητα» στη συνείδηση του λαού και του κόσμου. Και έτσι, αντί να μεταμορφώνεται το έθνος σε καθολικό και άγιο έθνος με την καθολικότητα της Αλήθειας και της οικουμενικότητας, θέλει να μετατρέψει την Καθολική Εκκλησία και την καθολική σωτηρία σε «θρησκεία προγόνων». Και το αποτέλεσμα όλης αυτής της αντιστροφής είναι κάτι το παράλογο και το τραγικό: η Εκκλησία, που περιέχει μέσα της την καθολική Τριαδική Αλήθεια, ως τη μοναδική και καθολική σωτηρία «πάσης σαρκός», γίνεται στη συνείδηση των λαών και της οικουμένης κάτι σαν ένα «εθνικό ίδρυμα» και σαν μια ιστορική κληρονομιά μιας ή και περισσοτέρων εθνικοτήτων, από την οποία εξαρτάται η επιβίωσή τους.

Μέ αυτό τον τρόπο περιορίζεται και η καθολικότης της Εκκλησίας και η οικουμενική αποστολή της. Μερικά δε από τα κοινωνικά κινήματα, που είναι ριζωμένα στην «ανυπόστατη απάτη» παρουσιάζονται σαν πιο «καθολικά» και πιο «οικουμενικά» από την καθολική Αλήθεια, που είναι η Εκκλησία...

Ο Ιουδαϊκός λαός είναι ο πρώτος, που σκόνταψε πάνω στο μυστήριο της καθολικότητας της σωτηρίας, την οποία ήλθε να προσφέρει ο Θεάνθρωπος Χριστός, γι' αυτό και είναι ο πρώτος, που άκουσε τα φοβερά λόγια του: «αρθήσεται αφ' υμών η βασιλεία του Θεού και δοθήσεται έθνει ποιούντι τους καρπούς αυτής» (Ματθ. κα΄ 43). Δεν πίστευε στη θεότητά Του, γιατί ήθελε την «εθνική θεότητα». Τέτοιες όμως «εθνικές θεότητες» μπορούν να είναι κατά κανόνα μονάχα άνθρωποι ή είδωλα. Η απαίτηση του Ισραήλ από τον Ααρών: «ποίησαν ημίν θεούς, οι προπορεύονται ημών» (Εξ. λβ΄ 1) εκφράζει με τον καλύτερο τρόπο αυτό τον «πειρασμό», που ενσαρκώνεται στην ιστορία με αναρίθμητους τρόπους (πρβλ. Ματθ. δ΄ 1-5), οι οποίοι και παρουσιάζονται ως αποτέλεσμα της απιστίας και του φόβου του ανθρώπου.

Η έλλειψη της αβραμιαίας πίστεως, δηλαδή «της πέτρας» του Πέτρου, που πάνω της ανοικοδομείται η Εκκλησία (βλ. Ματθ. ιστ΄ 18) οδήγησε με έναν άλλο τρόπο

και τη Δύση να στηριχθεί στην αποκάλυψη της «σαρκός και του αίματος» του Πέτρου και όχι σε εκείνη του «Πατρός». Ο φόβος της «σαρκός», που ξεπηδάει από την απιστία στην πραγματική παρουσία του «Υιού του Θεού» (Ματθ. ιστ' 17) σπρώχνει στην αναζήτηση μιας εξωτερικής αυθεντίας. Έτσι επινοήθηκε ο θεσμός του παπισμού, σαν καταφύγιο και σαν χειροπιαστό στήριγμα για την ανθρώπινη ύπαρξη, που είναι εκτεθειμένη στην ελευθερία της. Ο φόβος αυτός της «σαρκός» που είναι και ο φόβος και του Ισραήλ και της Δύσεως, είναι ο πυρήνας της παρά φύση ανθρώπινης καταστάσεως. Γι' αυτό και η προσφορά της ελευθερίας «στα πόδια» της αυθεντίας έχει τόσες και τόσες επεκτάσεις. Η γεωγραφική οικουμενικότητας της Εκκλησίας της Ρώμης δεν μαρτυρεί την καθολικότητά της, αλλά τη ζωτικότητα του «ρωμαϊκού εθνισμού», που μέσα από το Χριστιανισμό απόκτησε μυστικές διαστάσεις και θρησκευτικο-δογματικό θεμέλιο, για να μπορέσει έτσι (ντυμένη με το πέπλο της οικουμενικότητας) να τρέφει την τόσο ανθρώπινη, αλλά ταυτόχρονα τόσο παρά φύση δίψα του ατόμου για την εξωτερική αυθεντία. Έτσι γίνεται φανερό, πως ο «ρωμαϊκός εθνισμός» είναι στην ουσία του ένας «ιουδαϊκός πειρασμός», γιατί και τα δύο στηρίζονται στη «σάρκα» και αναζητούν την εξωτερική αυθεντία και σωτηρία.

Ο «πειρασμός» αυτός, που οδήγησε το Ισραήλ στην άρνηση του Χριστού και τη Ρώμη στην «εξορία» Του, στέκεται πάντοτε με μian ειδική και ιδιότυπη μορφή και μπροστά στην Ορθόδοξο Καθολική Εκκλησία. Για απόδειξη μπορεί κανείς να αναφέρει τη Σύνοδο της Φλωρεντίας καθώς και τον ψευδοθρησκευτικό εθνικισμό, που διαμορφώθηκε τους τελευταίους αιώνες στον ορθόδοξο χώρο. Ο εθνικισμός αυτός αποδεικνύει σαφέστατα μian εξασθένηση (για να μην πούμε έλλειψη) της θεολογικής αυτοσυνειδησίας της Εκκλησίας (Χρ. Γιανναράς), που μοιραία οδηγεί στην εξασθένηση της συνειδητοποιήσεως της ευθύνης της απέναντι στην οικουμένη, δηλαδή μia εξασθένηση της καθολικότητας ως οικουμενικότητας. Ένα σοβαρό πρόβλημα για έρευνα παραμένει ο ρόλος, που έχει παίξει σε αυτό η Τουρκοκρατία και το Κοράνιο με τις αντιλήψεις του σχετικά με την ταύτιση της θρησκείας και του έθνους.

Πάντως, όσο μεγαλώνει η επίγνωση των καθολικών θησαυρών της Ορθοδόξου

Εκκλησίας μέσα στην καρδιά του ορθοδόξου, τόσο μεγαλώνει και ο πόνος και η κραυγή του: «έως πότε, ο Δεσπότης ο Άγιος και ο Αληθινός...» (Αποκ. στ' 10), έως πότε θα «καΐουσιν λύχνον και τιθέασιν αυτόν υπό τον μόδιον» (Ματθ. ε' 15).

Η σωτηρία ή είναι μια καθολική πραγματικότητα και δυνατότητα ή είναι ανύπαρκτη. Η λύτρωση ή είναι καθολικό γεγονός ή είναι κοινή άπατη. Η φύση κρύβει μέσα στις ρίζες της ή το φωτεινό και ιερό μυστήριο της δόξας του Θεού ή ένα δαιμονικό όργανο της θέας Ανάγκης, με το οποίο μετατρέπει το Λόγο και τη λογικότητα της ζωής σε αλογία. Η ζωή είναι η τριαδική γιορτή μέσα στο αιώνιο φώς του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος η διονυσιακή μέθη μέσα σία βυθό αυτής της ψυχοφθόρου και θανατηφόρου αλογίας. Το ελεύθερο πρόσωπο είναι ή το πρώτο και το τελευταίο μυστήριο του Θεού και της κτίσεως ή ένα φάντασμα «επινοηθέν» για διασκέδαση του θανάτου και της φθοράς. Η ιστορία είναι ή φανέρωση «άπαξ» μεν διά της Σαρκώσεως και «διηνεκώς» διά των θεουργουμένων διά του Προσώπου του Θεανθρώπου και της κοινωνίας των προσώπων ή είναι «παρέλαση» από εκτρώματα και τυφλοπόντικες ή καλύτερα, «όγκος χωρίς πρόσωπο» και σκοπό. Η κοινωνία είναι ή, η εν Αγίω Πνεύματι «επισυναγωγή επ' Αυτόν» (το Χριστό), «τον Πρωτότοκον εν πολλοίς αδελφοίς», όλων των ανθρώπων με την καθολικότητα (Σομπόρνοστ) ως εσωτερική πραγματικότητα ή μια «σκηνή αλληλοεξοντώσεως» και «ανυπόστατη άπατη». Ο κόσμος αυτός είναι ή ένα πάνθεο από εθνικές θεότητες ή ο ναός και το «σώμα» του Υιού του Θεού του ζώντος και το πεδίο της δράσεως του Παναγίου Πνεύματος...

Το δίλημμα ανάμεσα στην Καθολικότητα (Σομπόρνοστ) τής Εκκλησίας και στο βυθό της αλογίας είναι δίλημμα ζωής και θανάτου. Εκλογή γίνεται συνεχώς. . .

(«Μαρτυρία Ορθοδοξίας» -Δοκίμια, σ. 25-39)

<http://bit.ly/14CNNSx>